

verblijf. "Ik voelde me er niet thuis. In alles en door iedereen werd me duidelijk gemaakt dat ik anders ben. Veel Zuid-Soedanezen kregen de kans in de VS te leven omdat ze waren gevlucht voor onze oorlog tegen het noorden. De meesten die ik sprak, waren echter ontevreden met hun leven en hadden heimwee." Ook Atit wil naar de universiteit om

onderwijskunde studeren. De journalistiek vindt hij leuk maar hij ziet er geen toekomst in. Het onderwijs in Zuid-Soedan is slecht en hij gelooft een steentje te kunnen bijdragen na een studie en ervaring in Kenia. Hoe lang dat gaat duren, laat hij in het midden. "Tot ik genoeg ervaring heb. Tot ik niet meer wegduik als een uitlaat knalt. Tot ik denk een tevreden

leven te kunnen leiden, in mijn eigen vredige en ontwikkelde land." 'Studies in het Westen zijn te duur voor mij. Bovendien hoor ik dat buitenlanders niet welkom zijn.' Daniel Laar Michael Atit ILONA EVELEENS © Trouw 2015 alle rechten voorbehouden

Het regenseizoen bestaat niet meer Ethiopië

de Volkskrant 05-12-2015 (p.12, 13)

Klimaatverandering - Mislukte oogsten en stervend vee

Landbouwland Ethiopië wordt geteisterd door extreme droogte. Kleine boeren en veehouders proberen zich aan te passen.

Het regent eindelijk in de Zuidelijke Omo-vallei. Na twee jaar droogte. De gebarsten rode aarde is veranderd in een modderpoel. De Nyangatom, een stam van semi-nomadische veehouders en landbouwers, maken hun akkertjes gereed. We hopen op een goede oogst, zegt Lapetai Lokalezo, schop in de hand.

De kans daarop lijkt niet groot. Dit hadden de 'grote regens' moeten zijn, maar het beetje water dat nu valt, is over een maand verdampt, aldus Lore Kakuta Lokupor, bestuurder van het district Nyangatom. 'En als de kleine regens in het voorjaar ook weer uitblijven, zal de oogst mislukken, net als vorig jaar.'

Het is het probleem in grote delen van Ethiopië, dat enorme klimatologische variatie kent: de regens zijn van slag. Ze brengen te weinig neerslag, ze komen te laat of ze komen helemaal niet. We kunnen er niet meer van op aan, zegt een oudere Nyangatom. 'We hebben eigenlijk geen regenseizoen meer.'

Ethiopië is een land in snelle ontwikkeling, met groeicijfers van rond de 10 procent, een opkomende textielindustrie en expanderende steden. Maar meer dan 80 procent van de 95 miljoen inwoners leeft nog van traditionele en kleinschalige landbouw en veeteelt, vaak op het bestaansminimum.

En dat maakt het land kwetsbaar voor klimaatverandering, vooral droogte, zegt Adane Kebede, coördinator klimaat van het Horn of Africa Regional Environment Centre &

Network aan Addis Ababa University. En dit jaar zeker, want een krachtige El Niño zorgt in dit deel van Afrika voor nog minder regen.

De Ethiopische regering heeft een ambitieuze strategie ontwikkeld die het land voorbereidt op de klimaatverandering en tegelijk leidt naar duurzame groei (Ethiopië wil in 2025 een middle income country zijn en in 2030 CO2-neutraal). We moeten boeren en herders 'klimaatlimme' oplossingen leren, stellen Fantahun Gezie en Desalegn Tebratu van het ministerie van Milieu.

Westerse ngo's en donoren zijn er massaal op ingesprongen. Overal zijn projecten. Zoals in de Centrale Riftvallei. Een belangrijk landbouwgebied, dat onder druk staat door bevolkingsgroei, overexploitatie van bodem en water en een stormachtige ontwikkeling van agro-industrie en bloementeel. En daar komt de klimaatverandering nog eens bovenop, aldus Kebede.

Die klimaatverandering is al volop gaande, vertellen boeren in Abossa, bij Lake Ziway. Hun land wordt geteisterd door droogte. Vorig jaar was de oogst slecht, dit jaar is hij compleet mislukt. De maïs staat schriep op de velden, met vaak niet eens kolven erin. 'De regens laten ons in de steek', zegt Guye Gobena, een rijzige 57-jarige met negentien kinderen. 'Alleen God weet hoe het verder moet.'

Duurzame compost

De boeren proberen zich wel aan te passen. Met klimaatlimme landbouw bijvoorbeeld, via een project van de Nederlandse ngo Soil & More. Zo werkte Gobena altijd met niet-organische kunstmest die zijn akkers bleek uit te putten. Nu teelt hij uien met duurzame compost van

bloemenkwekerijen en gerichte irrigatie vanuit het meer. Als de oogst goed uitpakt, kan hij er zijn mislukte maïs oogst mee opvangen, hoopt hij. 'Maar dan mag er niks meer misgaan.' Voor grootverbruikers is het veel makkelijker zich op het veranderende klimaat in te stellen. Neem Sher, een Nederlandse rozenkwekerij in Ziway die de grootste bloemenexporteur van Afrika is. 700 hectare kassen strekken zich uit tot de horizon. Meer dan tienduizend werknemers, vooral vrouwen, verpakken er rozen voor de Europese markt, drie tot zes miljoen per dag.

En alles zo duurzaam mogelijk, zegt directeur Gerrit Barnhoorn, twintig jaar in Afrika en nog helemaal een Westlandse tuinder. Geen pesticiden en geïntegreerd watermanagement, met druppelirrigatie, zuivering in een naburig wetland, recycling. 'We zijn het eerste bedrijf hier met een gesloten systeem.'

Dat moet ook, want de bron van al het water, Lake Ziway, is al jaren aan het krimpen. De boeren in Abossa verdenken de Nederlandse bloemenkwekers. Kijk, wijzen ze, toen ik jong was, kwam het water nog tot daar.

De Centrale Riftvallei moet daarom snel een goed waterbeheer krijgen, vindt Jan Willem Nibbering, landbouwexpert van de Nederlandse ambassade in Addis Ababa. De ambassade heeft de Riftvallei mede als projectgebied gekozen omdat Nederlandse bedrijven er aan de problemen hebben bijgedragen.

Honderden kilometers verderop, in de Zuidelijke Omovallei, worstelt de bevolking ook met droogte. Het is een wild, afgelegen savannegebied waar de lokale stammen nog heel traditioneel leven. Semi-nomaden als

de Hamar en Nyangatom hoeden er hun vee, met hun AK-47 in de ene en hun borkuta (een neksteun annex krukje) in de andere hand.

De stammen trekken de helft van het jaar rond met hun kuddes, op zoek naar water en weidegrond. Dat wordt steeds lastiger. Het gebied heeft te lijden onder overbegrazing. Er zijn honderdduizenden runderen in Zuid-Omo en een miljoen schapen en geiten. Veel meer dan het gebied kan hebben, en de klimaatverandering maakt het nog erger.

De gevolgen zijn groot. De herders moeten steeds verder weg met hun kuddes. Tot in Omo Nationaal Park aan toe, wat oogluikend wordt toegestaan. Ze komen bij hun tochten geregeld in gewapend conflict met andere stammen, zoals de Turkana. En met hun akkertjes gaat het door de droogte ook vaak mis.

Ook in de Omovallei wordt geprobeerd de stammen meer klimaatweerbaar te maken. Door het aanleggen van waterputten en reservoirs, maar ook door 'weidegrondherstel': kaalgevreten land met doornentakken omheinen, van watergeulen voorzien en inzaaien, zodat de vegetatie zich er kan herstellen.

We verwachten er veel van, zegt dorpshoofd Lomnok Loikodori van Naragoi, een kraal met veertien huishoudens en vierhonderd stuks vee. 'We waren bezorgd door het uitblijven van de regen, maar nu zal het beter gaan', aldus de 80-jarige. 'Maar we gaan ons veld alleen gebruiken bij extreme droogte.'

De initiatieven helpen de Nyangatom en de Hamar alleen niet tegen andere bedreigingen. De Omovallei wordt in hoog tempo ontwikkeld. Chinese bedrijven leggen er wegen, bruggen en stuwdammen aan. Ten behoeve van de enorme suikerriet- en katoenplantages die hier zijn gepland en waar op termijn 350 duizend mensen zullen werken.

Hervestiging

Door deze grootschalige 'landgrabbing' zal er steeds minder ruimte voor de semi-nomadische levensstijl van de stammen zijn. Ook hun landbouw wordt geraakt, want de Omo zal door de dammen minder water bevatten en niet meer periodiek overstromen, de basis van de rivierlandbouw hier.

De regering heeft zelfs plannen voor (al dan niet gedwongen) hervestiging. Mensen moeten leren dat ze beter ergens bij elkaar kunnen wonen dan rondtrekken met hun vee, zegt bestuurder Lokupor in Kangatan. 'We gaan ze concentreren op centrale locaties waar we scholen en ziekenhuizen voor hen zullen bouwen. Maar waar geen ruimte is voor hun vee. De manier van leven hier zal veranderen en dat is goed.'

De Omostammen zitten aan alle kanten in de knel, zegt een Ethiopische onderzoeker die anoniem wil blijven. 'De Nyangatom willen blijven rondtrekken, maar dat zal in de toekomst niet meer mogelijk zijn. Ook hun rivierlandbouw zal verdwijnen. Door de plantages, de dam en de klimaatverandering zal hun hele leven veranderen. Hun cultuur en tradities zullen verloren gaan.'

Dat zal niet zonder verzet gaan, blijkt wel uit de trucks met zwaarbewapende militairen die door de Omovallei rijden. De Hamar zijn sinds een halfjaar in conflict met de overheid, omdat vinden data hun weidegronden worden ingepikt. Er zijn bij schermutselingen al tientallen doden gevallen, aldus bronnen.

De komende maanden moet blijken hoe weerbaar Ethiopië al is tegen de droogte, als de huidige, zeer krachtige El Niño echt op stoom komt. Het kan de ergste droogte worden sinds 1997/98. De regering heeft alarm geslagen. In het noorden van het land, in de regio Afar, sterft het vee al van de dorst.

Volgens de VN hebben zeker acht miljoen mensen snel voedselhulp nodig. Wat niet helpt, is dat de regering weigert volledig opening van zaken te geven, zeggen diplomaten. 'Dat is de erfenis van de grote hongersnood van 1984, het jaar van Live Aid. Ethiopië is allergisch voor het stigma van hongerland.'

De grootste veestapel van Afrika

1 MILJOEN DROMEDARISSEN

8 MILJOEN GEITEN

23 MILJOEN SCHAPEN

26 MILJOEN SCHAPEN

53 MILJOEN KOEIEN

leven er in Ethiopië. De grootste veestapel van Afrika. De regering wil die verkleinen, om de CO2-uitstoot van het land te reduceren. Maar in de Zuidelijke Omovallei zijn rijkdom en status gebaseerd op de grootte van je kuddes. De plaatselijke stammen zullen hun vee niet zomaar opgeven.

100 KILOMETER WEG

legt het Chinese bedrijf CCCC (China Communications Construction Company) aan in de Zuidelijke Omovallei, inclusief een brug over de Omo, ten behoeve van toekomstige suikerriet- en katoenplantages. Chinese bedrijven bouwden ook het nieuwe vliegveld en de light rail van Addis Ababa, de nieuwe spoorlijn naar Djibouti en de vooralsnog enige snelweg van Ethiopië.

Deze weken in Vonk aandacht voor klimaatverandering en vooral hoe mensen daarmee omgaan. Met verhalen uit Spanje, Bangladesh, Groenland, Ethiopië, Nederland en Frankrijk. Ook online, met dronevideo's en data.

volkskrant.nl/klimaat

Lapetai Lokalezo, een Nyangatom uit Kangatan, aan het werk op zijn akker. Hij hoopt op een goede oogst, maar dan moet het meer regenen.

BEN VAN RAAIJ

© de Volkskrant 2015 alle rechten voorbehouden